

העולם החרדי

מיהו חרדי? האם כל החרדים אותו הדבר או שיש גוונים ותתי גוונים רבים מספור? מיהם גורמי ההשפעה המרכזיים על כל חרדי? למה בכלל קוראים להם חרדים? מי הולך עם שטריימל ומי עם כובע קנייטש? ועל "משתכנזים" שמעתם? הצצה נדירה לעולם החרדי, מדרך היווצרותו ועד היום, ולא על רגל אחת

הגדרה ומקור השם

החברה החרדית כפי שאנו מכירים, מתאפיינת בגוונים רבים, בפלגים שונים ובקבוצות פנימיות רבות. על אף שמבחוץ כולם נראים אותו דבר, הנושא היחיד המחבר בין כולם הוא ההקשבה לדעת גדולי הדור והציות אליהם.

כאשר אנו ניגשים להגדרה של החרדים אנו נוטים לזהות חרדים כקבוצה המאופיינת בנורמות מסוימות כגון: לבוש, אמונה, השתייכות לחצר חרדית וכדומה.

למעשה, ישנם ארבעה מאפיינים עיקריים הקובעים מיהו באמת חרדי ומי לא שייך לשם:

- הוא מנהל אורח חיים על פי התורה ועל פי דעת הרבנים. (מאחר ומובילי הדעה של הציבור החרדי הם קודם כל הרבנים, הציבור החרדי נשמע להם ועושה כמצוותם).
- הוא מקפיד על הכשר מהודר בכל מה שהוא מכניס לפיו.
- אין לו טלוויזיה בבית.
- הכי חשוב: הוא מחנך את ילדיו במוסדות חרדיים עצמאיים.

לפי דעה רווחת, מקור הכינוי "חרדים" הוא בישיעהו ס"ו, בפסוק "שמעו דבר ה', החרדים אל דברו". על אף שבמקורו משמש הביטוי כריבוי של "חרד", מקובל יותר הכינוי ליחיד "חרדי".

היווצרות המגזר

עוד הרבה לפני קום המדינה רוב היהודים שמרו מצוות במידה כזו או אחרת, ולמרות שכבר בתקופת המשנה הייתה אבחנה בין "חברים" לבין "עמי הארץ" שלא הקפידו כמותם במצוות, עדיין קיימת הבחנה ברורה בין התופעה הנורמטיבית מאז, לבין התופעה של החרדיות המוכרת כיום, שאינה מתאפיינת רק בשמירת המצוות, אלא גם בתופעות נוספות הייחודיות רק לה. תופעת החרדיות החלה לפני כ-120 שנה עם פריצתה של תנועת ההשכלה והופעת התנועה הציונית. צעירים רבים נהרו אחר החילוניות והלאומיות. הציבור האדוק יותר, בהשראתם של הרבנים, התכנסו בתוך עצמם כתגובת

נגד להשכלה. הם החלו לשמור על מסגרת קהילתית שמרנית כדי למזער עד כמה שניתן את החשיפה לגורמים העשויים לפגוע באמונה ובשמירת המצוות. בין היתר התבדלו מהתנועות הציוניות שקמו אז, כאשר עד היום מתאפיין הציבור החרדי, בהסתייגותו מהלאומיות היהודית בכלל ומהתנועה הציונית בפרט. הסתייגות זו באה לידי ביטוי בדרגות שונות: החל מאדישות וחוסר אכפתיות לנעשה ולמתרחש מעבר לחומה וכלה בהתנגדות חריפה מאוד לכל שביב של מידע המסוגל לחדור פנימה אל תוך חומות הגטו הדמיוני שבנו סביבם. הסתייגות זו מהתנועה הציונית, מהווה את ההבדל האידיאולוגי, המבדיל בינם לבין הדתיים לאומיים. עקב הסתייגות זו וכן עקב חשש מחילון, רוב הרבנים החרדיים לא עודדו עלייה המונית לארץ ישראל בתקופה שבין מלחמות העולם. חלק מהם, אף התנגדו נחרצות לעלייה לארץ ישראל. השפעה רבה על עיצובה של החרדיות הייתה לתנועת "אגודת ישראל" באירופה וליישוב הישן בארץ ישראל.

אידיאולוגיה חרדית מוצהרת

היהדות החרדית מכונה בלועזית "אולטרה-אורתודוקסיה", ונחשבת לזרם ביהדות האורתודוקסית, המתאפיין כאמור לא רק בהקפדה רבה על שמירת ההלכה היהודית, אלא אף בתרבות שמרנית ייחודית. התרבות הזו אינה נובעת ישירות מההלכה, אלא גובשה באופן עצמאי אצל החברה החרדית עצמה, כתוצאה מהרצון להתבדלות משאר החברה בארץ ומחרדה לפריצת הגבולות. אופייה של החברה החרדית מורכב ממאפיינים שונים המבדילים אותה מהחברה הלא-חרדית. ניתן להבחין בשמרנות במבנה החברתי תוך דחיית חידושים מהעולם המערבי, על מנת לשמר את העולם היהודי הישן, בנימוק של "חדש אסור מן התורה" – מונח שנטבע בראשית התהוותה של היהדות החרדית על ידי ה"חתם סופר", מי שנחשב לאחד הרבנים היותר תקיפים נגד כל חדשנות ורפורמות. כל זאת אף כלפי מנהגים חברתיים המותרים רשמית מבחינה הלכתית.

לבוש ייחודי

הנהגה זו של שמירת המסורת מתאפיינת גם בלבוש ייחודי, המונהג עוד מתקופת היהדות החרדית באירופה. כך למשל, נוהגים הגברים ללבוש חולצה לבנה ומכנסיים שחורים, ולחבוש כיפה שחורה. בתפילות מקפידים הגברים גם על לבישת חליפה וחבישת מגבעת שחורה. רבים מהם מקפידים על סממנים אלו גם מחוץ לתפילות, בכל יציאה לרחובה של עיר. בתחילה, לבוש זה היה אופייני רק לחרדים האשכנזים, אך במהלך עשרות השנים האחרונות הושפעו ממנו גם החרדים הספרדים.

החמרה בנידונים הלכתיים

תופעה זו של שמרנות גררה בין היתר גם אדיקות לשמירת המצוות והחמרה בנידונים הלכתיים שונים, כגון בענייני צניעות. הציבור החרדי מתאפיין בקודי לבוש מחמירים ונמנע מהצגת תמונות נשים בעיתונות. בנושאי כשרות קיימות מערכות ענפות של כשרות, כשכל זרם מקפיד להשתמש דווקא

בהכשרים מסוימים, שבהם הפיקוח הוא יותר הדוק ואמין מאשר ברבנויות השונות ומקפידים בהם על החומרות האופייניות לזרם זה. ישנם חוגים המחמירים להשתמש בשבת רק בחשמל המיוצר בעזרת גנראטורים פרטיים כדי להימנע מחילול שבת, ורובו המוחלט של הציבור החרדי אינו סומך על היתר מכירה בשנת השמיטה.

הדבר מתבטא גם בעימותים עם הציבור הכללי, נגד חילול קדשי הדת ועבירה על ציווי התורה, כגון חילולי שבת וחילולי קברים.

הפרדה מגדרית

כחלק מאדיקות זו מקפידים החרדים גם על הפרדה מגדרית ככל המתאפשר. אם זה בחופי ים ובבריכות ואם זה באולמות שמחה. בשנים האחרונות מתחזקת מגמה זו. כך, למשל, ארגנו החרדים הפרדה בין נשים לגברים בחלק מהאוטובוסים. כמו כן, יש המנסים להחדיר הפרדות בתחומים נוספים.

סתגרות והיבדלות

מאפיין נוסף המשפיע על ייחודיות הקהילה החרדית הוא הסתגרות והיבדלות ככל האפשר מהעולם החופשי. זאת, באמצעות: דיור נבדל, מערכות חינוך עצמאיות, הימנעות מקריאת ספרות חיצונית, שנכתבה על ידי כל מי שאינו חרדי, ובקרה וצנזורה על תכני תקשורת. הדבר מתבטא גם באיסור על בנות לשרת אף בשירות לאומי וכל שכן בצבא, בדחיית השירות בצה"ל לבני הישיבות, כדי להימנע מביטול תורה ומבעיות הלכתיות שונות הכרוכות בשירות כגון צניעות וכשרות, וכן בהימנעות מלימוד מקצועות אקדמיים באוניברסיטאות ובמכללות כלליות.

זאת ועוד, הגישה לתקשורת החילונית אסורה בהחלט, מאחר והיא מערה אל תוך החברה את התרבות המערבית החילונית, ויותר מכך, השקפת התקשורת, המתבטאת בפרשנויות ובדיווחים מגמתיים, סותרת את השקפת היהדות החרדית. כמו כן, בתקשורת החרדית מצנזרים כל נושא שאין ראוי לדבר עליו או להזכירו בפירוש – על פי ההשקפה החרדית. הדבר מתבטא בהטלת טאבו על הכנסת מכשיר טלוויזיה לבית, ובהימנעות מהאזנה לרדיו. כך גם מנסה ההנהגה החרדית למנוע מהבתים החרדים מלהתחבר לאינטרנט – וניתן היתר רק לאינטרנט חסום מתכנים בלתי תואמים ולצרכי פרנסה בלבד. כמו כן, החרדים אינם נחשפים כלל, לעיתונים חילוניים. כתחליף, משתמשים החרדים באמצעי תקשורת מגזריים בלבד, כמו עיתונים וביטאונים חרדיים וכמו מודעות קיר (פשקווילים) וכרוזים על גבי מכוניות כדי להעביר ידיעות ופרסומים.

ערך עליון – לימוד התורה

העמדת לימוד התורה כממלא את כל תוכן חיי המעשה, נחשבת גם היא לסמל לחרדי המצוי, עד כדי כך שעמלי-יום נחשבים כברירה שבדיעבד, ומפצים את עצמם בלימוד תורה אחרי סיום עבודתם. לאור זאת, לומדים כל בני הנוער בישיבות "קטנות" (בגילאי 13-16) ו"גדולות" (מגיל 17 ועד לחתונתם). כמו כן, מתוך יחס ערכי זה ללימוד התורה, נמנעים החרדים כמעט לגמרי מללמד "לימודי חול" במוסדות החרדיים המיועדים לגברים, להוציא לימודי חשבון ודקדוק, כדי להימנע מביטול תורה.

גם אצל הבנות, הלומדות את רוב הנושאים הנלמדים בבתי הספר הממלכתיים, מוקפד לערוך התאמה מסוימת בתכני הלימוד גם במקצועות הריאליים, כגון מתמטיקה וכדומה, כדי שיעלו בקנה אחד עם ההשקפה החרדית. כמו כן, על אף היחס המקל, בנוגע ללימודי חול ומדעים במוסדות המיועדים לבנות, קיימת הקפדה שהחומר הנלמד אצלן לא יחפוף לגמרי לחומר הנדרש ללימודי הבגרות, על מנת ליצור קושי טכני עבורן לגשת למבחנים אלו. כתחליף, עוברות הבנות "מבחנים ממשלתיים" הנקראים בשפתן "מבחני חוץ". בחלק מהמקצועות, הלימודים והמבחנים אף ברמה גבוהה יותר מזו שבמבחני הבגרות, אך הם אינם מוכרים עבור לימודים במוסדות להשכלה גבוהה. בשל כך רק מעט בנות חרדיות מתאמצות לרכוש לעצמן השכלה אקדמית גבוהה. במסגרת תפיסה שמרנית זו הוקמו מוסדות מיוחדים שאינם מסונפים למערכת החינוך הממלכתית הכללית, כמו "החינוך העצמאי", "אל המעיין" ועוד.

"תורתו אומנותו"

נקודה נוספת המבדילה את הקהילה החרדית מתבטאת בכך, שלאחר סיום הלימודים בישיבה קטנה (בגיל 16-17), ממשיכים הנערים לישיבה גדולה. על פי הסדר דחיית הגיוס של "תורתו אומנותו", זכאים הלומדים בישיבה גדולה לדחיית גיוס, שלרוב הופכת למעשה לפטור, מאחר שגם עם סיום הלימודים בישיבה, רוב הנשואים הופכים לאברכים בכללים שמעמדם זהה לישיבות לעניין דחיית הגיוס. האברכים ממשיכים בלימודים התורניים גם אחרי גיל הגיוס, מתוך שאיפה אידיאולוגית ללמוד תורה כל ימי חייהם, ובכך נפטרים לגמרי מן השירות הצבאי. תופעה זו גם מונעת מהחרדים ללמוד לימודים אקדמאים ומרחיקה אותם משוק העבודה הכללי.

מעמד האישה החרדית

בשל העובדה שהבעל לומד בכולל ואינו עובד, ומשתכר לרוב רק מהמלגה המתקבלת מהכולל, הופכת האישה למפרנסת העיקרית של המשפחה. דבר זה גורם לנשים להיכנס עמוק יותר למעגל העבודה הכללי על מנת לעמוד בעומס הפרנסה. כך למשל, הוקם בקרית ספר מיזם של בית תוכנה שכולו על טהרת נשים חרדיות. למרות היות האישה מרכיב מרכזי בהקמת הבית, הרי שבהתאם לכלל המנחה: "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהילים מה, יד) אסור לנשים להתבלט בתפקידים ציבוריים, כמו פוליטיקה, וכן בכל דבר הקשור להנהגה כמו תפקידי ניהול ציבוריים וכדומה. מסיבה זו, בקרב הזרמים השמרניים יותר במגזר לא מקובל שנשים לומדות נהיגה.

דרך היווצרות הזרמים

עד לפני כ-300 שנה היהודים בכלל והאדוקים החרדים בפרט, ניהלו חיים משותפים. כל אחד שמע לרבתי, וכולם חיו בשלום ובשלווה כאשר כל מה שהטריד אותם היו צרות הגלות, מלחמות עם הגויים, קשיי פרנסה וכו'.

בשלב מסוים חל קרע ענק בעם שהפך את הציבור החרדי כולו ברבות הימים לציבור מפולג ומסוע. הפיצול הראשון היה בין הליטאים והחסידיים. מקור הפיצול בין ליטאים לחסידיים, בהתפתחות העולם היהודי במזרח אירופה במהלך המאה ה-18. באותה תקופה צמחה החסידות כתנועה שהוסיפה לאליטיזם התורני של עולם הרבנים והחכמים אלמנטים נוספים בעבודת ה'.

החסידים

החסידות נוסדה כתנועה שהוסיפה מימד חדש ומיוחד לעבודת הדת השמרנית והמסתגרת, והכריחה את היהודי להוציא את שמחת החיים בגבולות המותר מהכוח אל הפועל.

במחצית השנייה של המאה ה-17 ובראשית המאה ה-18 שררה בורות גדולה בקרב היהודים באזור המכונה כיום "מזרח אירופה". מעיד על כך הספר "תפארת מהרא"ל" (פיוטרקוב תרע"ד): "כל אנשי העיר היו בורים ועמי ארצות גמורים. היהדות הייתה אצלם בשפל המצב מאד. מנטילת ידיים לסעודה לא ידעו בכלל. מקווה טהרה לא הייתה להם. השופר היה דבר איום עד שפחדו להסתכל עליו והיה מובטח להם כי התוקע ימות באותה שנה. הרבנים וגדולי הדור היו שקועים בלימוד תורה, בחידושי תורה ובהשפעה רוחנית על תלמידי חכמים, ולכן היו מנוכרים לפשוטי העם ומרוחקים מהם".

באמצע המאה ה-18 קמה תנועת החסידות כתגובה לקדרות החיים שרוב העם היה נתון בה. התנועה הזאת הפיחה רוח חיים ושמחה בקהילות יהודיות מדוכאות ממעשי איבה ומפוגרומים. החסידות החזירה ליהודי הפשוט את אלוקיו. התפיסה החסידית גורסת כי הא-ל אוהב את עמו, בלא קשר לגדולתו הלמדנית של כל אחד מהם בתורה.

מקור השם "חסידות" הוא ב"חסיד", אדם העושה חסד עם סביבתו. תנועה זאת ינקה מהקבלה והורידה אותה אל העם, תוך שהיא עושה טרנספורמציה למושגיה של הקבלה מתורת העולם והא-לוהות אל תורת הנפש והאדם.

מקובל לראות ברבי ישראל בעל שם טוב את אבי החסידות, וברבי דב בער, ה"מגיד ממזריטש", כמי שביסס את שטחי השפעתה והרחיבם מפודוליה לוואהלין, לליטא, לרייסין (רוסיה הלבנה), לגליציה ולפולין.

ממאפייני החסידות:

דְּבָקוּת. תכליתו הרוחנית של כל חסיד היא לדבוק בה'. לכן, הכוונה היא העיקר, וכל המצוות – מסייעות להגיע למטרה זו. התפילה היא ערך חשוב מאוד בחסידות, מאחר והיא משמשת ככלי חשוב בדבקות.

תורת הצדיק. האדמו"ר (ר"ת: אדוננו מורנו ורבנו) הוא החוליה המקשרת בין הקב"ה ובין החסידים. הדבקות באדמו"ר משרתת את המטרה – הוא מתווך בין הקב"ה ומסייע לחסידיו לדבוק בו. גם השפע יורד משמים לחסידים דרך רבם. בתורה הזאת כלולים גם חובת הציות למשמעת הצדיק ואף המנהג להעביר לידיו מתנת כסף או "פדיון". החסידים נוהגים להעביר לאדמו"ר קוויטלאך (פתקים)

שעליהם רשומות בקשותיהם לברכות. במרבית המקרים רשומים בפתק שמות האנשים הזקוקים לברכה להחלמה, לפרנסה טובה, לשידוך וכדומה.

עבודה בגשמיות. ברוח דבריו של הבעש"ט בגנות הסגפנות, ולאור קבלת האר"י הרואה בעולם החומרי גלגול של מקור א-לוהי, מייחסים חסידים תפקיד חיובי לאלמנטים חומריים בחיים, ובלבד שיכוון האדם השרוי בהם להעלותם לשורשם העליון בקדושה. אלמנט נוסף הקשור בכך וברעיון הדבקות הוא השמחה, שהרי שכינה איננה שורה מתוך עצבות, ואם אפשר לשמוח באמצעות כוסית של יין שרף או משקה חריף הרי שאין בכך כל גנות.

אהבת ישראל. בניגוד להשקפות שרווחו באותו זמן, שכללו זלזול ביהודים הפשוטים ובעמי-הארץ, על-פי שיטת החסידות יש להעריך כל יהודי בשל היותו יהודי. מנהיגי החסידות היו מסתובבים בעירות על-מנת לפגוש את פשוטי העם, לעודד את רוחם ולספר להם סיפורי צדיקים.

הישיבה החסידית. במהלך 200 השנים שחלפו מאז הקמת תנועת המחאה החסידית, הקימו החסידים לעצמם ישיבות משלהם. גם התנהגותם ההלכתית הוכיחה ל"מתנגדים" שפניהם אינן מיעודות לרפורמה או למשיחיות. המתח הרוחני שאפיין את ראשית החסידות פונה מקומו לחברה ממוסדת וארצית.

בשנת 1772, כ-12 שנים לאחר פטירתו של הבעש"ט מייסדה, נתקלה החסידות בהתנגדות חריפה של כמה מגדולי הרבנים, ובראשם "הגאון מווילנה" המכונה הגר"א (הגאון רבי אליהו). בין הזרמים: המתנגדים (הקרויים גם ליטאים) והחסידים, התלקחה מלחמה עזה וקנאית. המתנגדים כינו את החסידים "כת", וטענו שהם מעוותים את עיקרי היהדות ואינם מקפידים במצוות. החסידים התגוננו וטענו שהמתנגדים מייבשים את לשדה של היהדות, ויִראים מה"שולחן ערוך" במקום להיות יִראים מהקב"ה. ההתנגדות לא נותרה רק כמאבק רוחני. מאבקם של המתנגדים בחסידים נמשך כעשרים וחמש שנים שבהן החסידים נרדפו פיסית ופרנסתם קופחה. אולם המתנגדים לא הכניעו את התנועה החסידית והיא כבשה מחוזות גיאוגרפיים ואנושיים רבים ביהדות מזרח אירופה.

השסע בין "חסידים" לבין "מתנגדים", בין אלה שקיבלו את עיקרי תורתו של הבעש"ט ובין אלה שהתנגדו לו וביקשו להמשיך את המסורת האשכנזית ללא סטייה, אינו רק דתי-אידיאלי, אלא גם חברתי-דתי, והוא מתייחס לזיקה ולזהות החברתית, לנוסח התפילה ולהופעה החיצונית.

הליטאים

הזרם הליטאי מהווה כיום כ-30% מכלל החרדים בישראל. הליטאים מייצגים את אורח-החיים שהתגבש בפולין-ליטא בסוף המאה ה-19, והם מזוהים עם הישיבות הגבוהות שנוסדו בליטא ובפולין על הבסיס הרעיוני של ישיבת וולוז'ין. הישיבה היא יחידת היסוד, ולמעשה היא המוסד היחיד של הליטאים שאמור להיות בית-היוצר לגאונים ולמלומדים גדולים.

הליטאים מתאפיינים בפתיחות יחסית לחיים המודרניים. פתיחות זאת באה לידי ביטוי בסגנון הלבוש הפשוט והמודרני הכולל כיפה שחורה, מגבעת שחורה, חליפה קצרה, מכנסיים ארוכים, חולצה לבנה, עניבה, נעליים שחורות עם שרוכים, גרביים – לבחירתם... גילוח הזקן הוא אופציה קיימת ומאפשרת,

אם כי, ככל שהגיל עולה התופעה מתמעטת. יודגש, כי ישנם זרמים פנים ליטאיים שבהם אין מקובל כלל גילוח הזקן.

הזרם הליטאי הונהג על-ידי גדולי התורה של "אגודת ישראל", שצמחו בליטא והם אלו שקבעו את החוקים ההלכתיים והחברתיים בתוך הקבוצה הזאת. בשנות ה-80 של המאה ה-20, לאחר מספר עימותים חריפים בתוך ההנהגה החרדית, פרש הרב שך זצ"ל ממועצת "גדולי התורה" ומ"אגודת ישראל", והקים את "דגל התורה" שהפכה למתוות דרכם של 95% מהציבור הליטאי.

הספרדים (מזרחיים)

הזרם הספרדי מקורו בארצות ספרד, מזרח וצפון אפריקה, שם התפתחה היהדות המזרחית שהייתה בעיקרה דתית-מסורתית, ובכך שונה מהיהדות החרדית שהתהוותה באשכנז. החרדיות המזרחית צמחה בשנות ה-50, כאשר בני נוער מזרחיים הגיעו לפנימיות חרדיות – אשכנזיות, ובהמשך גם לישיבות "הליטאיות". במהלך הפיכתם לאברכים הם ספגו את אורחות החיים של בחורי הישיבה האשכנזיים, את הלבוש ואת דרך לימוד התורה, אך בה בעת נדחו מבחינה חברתית על ידם וחשו מעט מנוזים. כאן נוצר בקרבם גרעין הדחף להתפצל למסגרת משלהם – דחף שהבשיל רק בשנות השמונים. במקביל התפתח חוג מזרחי – חרדי אחר, מתוך גרעין של עולים מסורתיים שהגיעו לירושלים מבגדד ומחלב בתקופת המנדט. חוג זה, הנחשב לחרדי מוחלט, חידש את ישיבת "פורת יוסף" והפך אותה ממדרש ספרדי קטן לישיבה חרדית ספרדית גדולה, בדומה לישיבות האשכנזיות. שתי קבוצות נוספות בנו את הזרם החרדי-מזרחי: הראשונה, בוגרי החינוך הממלכתי דתי אשר חלקם הפכו לחרדים במרוצת השנים, והשנייה, תנועת התשובה המורכבת מיחידים, מכוללים ומישיבות, המתערבים בחיים החברתיים והתרבותיים באזורים המאוכלסים ביוצאי ארצות המזרח. ש"ס היא הנתח המשמעותי ביותר של קבוצה זו, אבל יש גם חסידים ספרדים – מזרחיים בקרב תנועות חב"ד וברסלב.

חרדי ש"ס

בסוף שנות ה-70 החלה שכבה של אברכים מזרחיים להתגבש ולעשות למען מקומם בעולם החברתי והפוליטי של מדינת ישראל. בתחילה היו אלה יוזמות מקומיות של כל אחת מאותן קבוצות אשר הרכיבו את המזרחיות החרדית, אולם בעקבות אלו באה ההתארגנות הארצית של ש"ס, שהתגבשה כמפלגה של "בני תורה", בתחילה היא זכתה לתמיכתו של הרב שך זצ"ל ובראשה הועמדה "מועצת חכמי התורה" בהנהגתו של הרב עובדיה יוסף זצ"ל. ש"ס חרתה על דגלה את המחאה העדתית תוך שהיא משלבת את הסמכות הדתית – תורנית עם מודעות לזהות המזרחית הנתפסת כאידיאל של חיים יהודים שלמים.

ש"ס זכתה להצלחה מרשימה בבחירות בקרב הציבור המזרחי – מסורתי אשר היווה את רוב תומכיה של המפלגה החרדית – ספרדית.

לימים הקימה ש"ס מערכת חינוך תורנית עצמאית אשר היוותה מקור משיכה הן עבור החרדים הספרדיים והן עבור הציבור המסורתי המזרחי, מה שחיזק את כוחה בכנסת ובמסדרונות השלטון.

זאת עד לבחירות שנערכו בראשית 2003, שבהן לראשונה מאז הקמתה ירד מספר חברי הכנסת שלה.

יחד עם זאת יש להבחין בין ש"ס כתנועה פוליטית, חברתית וחינוכית לבין החרדיות המזרחית כתופעה תרבותית וחברתית. ש"ס אינה אלא חלק ממערכת רחבה יותר של עולם תרבותי וחברתי של יוצאי ארצות המזרח ושונה במובנים רבים מהעולם החרדי האשכנזי.